

УДК 821.161.2.09-055.2"19/20"

DOI <https://doi.org/10.52726/as.humanities/2022.1.13>

Ж. А. ТЕРНОВА

*завідувачка лабораторії «Країнознавство» при кафедрі романської філології,
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, м. Дніпро, Україна
Електронна пошта: 0811janna@gmail.com
<http://orcid.org/0000-0002-7342-4555>*

ЛІНГВОМЕНТАЛЬНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ЖІНОЧОГО ОБРАЗУ «УСПІШНА ЖІНКА» НА МАТЕРІАЛІ ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНОГО ПОЛЯ «ПРОФЕСІЯ» В УКРАЇНСЬКІЙ ПРОЗІ КІНЦЯ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТ.

Мета статті – відтворити лінгвоментальну модель жіночого образу успішної жінки на матеріалі лексико-семантичного поля «професія» в українській художній літературі кінця ХХ – початку ХХІ ст. У результаті проведеного дослідження отримано такі висновки.

Лінгвоментальна інтерпретація образів успішних жінок в українськомовній художній прозі кінця ХХ – початку ХХІ ст. перебуває на межі міждисциплінарного підходу, в якому авторська вербалізація актуалізується в контексті культурного, соціального та історичного розвитку українського народу на межі століть. Лінгвоментальний складник актуалізується в особливостях вербалізації певної ситуації, створюваної жінкою, не фрагменту буття, в якому вона бере участь або у відчутті, що вона (жінка) здатна викликати. У межах лексико-семантичного поля **професія**, наявний субконцепт «ділова жінка», що складається з кількох образів: «бізнес-леді», «дрібна торгівка», збірного образу «жіночі професії», що має кілька складників образу (перекладачка, бібліотекарка, секретарка, активістка, зоозахисниця, нетворкінгша, журналістка, начальниця, науковиця, творча особистість). Усі вони є частиною макроконцепту **успішна жінка**. Така психологічна дискретність має декілька переваг для створення образу успішної жінки у межах лексико-семантичного поля **професія** на онтологічному рівні. По-перше, вона є звичною, оскільки походить із актуальної суспільної культури українців, по-друге, вона зрозуміла, оскільки дискретне і динамічне є рухомим, а по-третє – дає змогу справжньої комбінаторики характерологічних одиниць і слугує технічною основою для створення усередненої моделі української жінки досліджуваного періоду, що називають «сучасною особистістю». Психологічною особливістю такої жінки є те, що вона є узагальненою сутністю кількох характеристик, жінка, яка може бути усім і одразу. У суто аналітичному плані цей жіночий тип являє собою узагальненість накопичення, а не синтезу випадкових одночасностей.

Ключові слова: успішна жінка, лінгвоментальна модель, лексико-семантичне поле, професія, концепт, субконцепт, макроконцепт.

Постановка проблеми. Для сучасної лінгвістичної парадигми особливого значення набувають мова і дискурс як результат мовленнєвої діяльності людини, підвищується значення мовної особистості. Антропоорієнтований підхід у мовознавстві зумовив появу гендерної лінгвістики, що дає змогу простежити, яким чином гендер проявляється в мові і якими мовними засобами він конструюється. Гендерні дослідження в мовознавстві охоплюють широке коло питань, серед яких конструювання жіночої ідентичності розробляється на сучасному етапі досить інтенсивно. У центрі лінгвістичної уваги опинився детермінований певною культурою користувач – суб'єкт, який пізнає світ, мислить, оцінює, відчуває.

Мета дослідження – відтворити лінгвоментальну модель жіночого образу успішної жінки на матеріалі лексико-семантичного поля **про-**

фесія в українській художній літературі кінця ХХ початку ХХІ ст. Основними завданнями започаткованого дослідження є: розробити методологію відтворення лінгвоментальної моделі інтерпретації жіночих образів; виокремити рівні інтерпретації лінгвоментальної моделі успішної жінки; представити інтерпретацію жіночих образів лексико-семантичного поля «професія» в українській художній літературі кінця ХХ початку ХХІ ст.

Актуальним у межах цього дослідження є виявлення взаємодії мови і гендеру в художньому тексті досліджуваного періоду з огляду на роль, яку художня література відіграє у створенні концептуальної картини світу, культури і конструюванні соціальної реальності. Художній текст відрізняється змогою активно впливати на формування світовідчуття народу у певний період часу, невід'ємною частиною якого

є стереотипне уявлення про сучасний образ ідеальної жінки.

Аналіз попередніх досліджень. Питання про лінгвоментальну модель жіночого образу української жінки займало центральне місце у роботах Т. Сукаленко (2009), А. Сніжко (2009) та І. Кукуленко-Лук'янець (2010), які досліджували образи українських жінок на різних мовних рівнях. Зазначимо, що у процесі написання статті було використано наукові доробки О. Федіної (2020), присвячені специфіці гендерних ознак в соціумі та культурі, інтерпретативні підходи М. Нікітіна (1988), Н. Кондратенко (2004) та О. Селіванової (2002).

Виклад основного матеріалу. На думку О. Федіної, гендерні ознаки – це продукт соціуму і культури. Вони є основою для психічного та соціального становлення кожної особистості. Гендерні стереотипи сприймаються як певні стереотипи у масовій свідомості людей, які, власне, визначають соціальні норми. Гендер виступає як чинник, який зумовлює поляризацію культурних, психологічних і соціальних явищ у людській свідомості та в мові. Сукупність гендерно маркованих концептів утворює гендерну концептосферу, де наявні субмікроконцепти **чоловік** та **жінка** як складники концепту **людина** [Федіна : 9].

Активістка, мати, кохана, коханка, медіа-зірка, бізнесвумен – всі ці «імена», свого роду природні епітети, слугують для того, що можна назвати «буттям жінки», тому логічним є те, що ті сфери реалізації жінки, є досліджуваними нами у формі лексико-семантичних полів, вони характеризують цю сферу не сутнісно, а за допомогою ситуації, що створюється цими жінками, наприклад, секретарка – це не жінка, яка працює за комп'ютером, відповідає на телефонні дзвінки тощо, а привілейована істота, наближена до керівництва і така, що має стосунок до його важливих справ.

На нашу думку, субмікроконцепт **жінка** (термін О. Федіної) можна розкрити глибше, якщо з одного боку долучити до його аналізу певні гендерні ролі: мати, дружина, кохана тощо, а з іншого – застосувати різні підходи, що здатні забезпечити комплексний аналіз цих ролей-образів. Йдеться насамперед про семантичну, концептуальну та онтологічну інтерпретацію жіночих портретів в українській художній літературі кінця ХХ – початку ХХІ ст.

Усі перелічені підходи, на нашу думку, не суперечать один одному, оскільки концепт як ментальне утворення у свідомості індивіда є фіксацією колективного досвіду, який стає надбанням індивіда за допомогою різних типів інтерпретації. Хоча ці підходи різняться за своїми векторами щодо особистості жінки, вони взаємодоповнюють один одне та дозволяють змалювати цілісну картину жіночого образу.

Семантичний рівень інтерпретації дозволяє поєднати ментальні одиниці різних типів та побудувати семантичну структуру жіночого образу. Семантична система – це система закрита, коли вона розкривається через конотацію, вона стає транзитивним засобом, що передає зміст, «наповнює» зовнішній світ, переважується та перероджується щоб здолати глибоку антиномію, яка існує між семантичною системою та зовнішнім світом.

Концептуальний рівень інтерпретації жіночих образів успішних жінок передбачає застосування певних когнітивних критеріїв у вигляді культурних моделей, пов'язаних з поняттями успішності у свідомості українців. Для з'ясування понятійного боку досліджуваного концепту в ролі чітко вимірюваного критерію пропонуємо такі культурні моделі: 1) суспільне схвалення, емпатія, симпатія, бажання бути схожим; 2) особиста упевненість у своєму успіху, у своїй правоті, незважання на думку оточуючих; 3) результативність, наявність фінансової або моральної винагороди, мить слави героїні; 4) метафоричність опису, що апелює до архетипів, культурних кодів тощо.

Онтологічний рівень інтерпретації дає можливість: 1) окреслити коло базових понять для опису окремого образу успішної жінки в певній сфері; 2) побудувати причинно-наслідкові, часові та інші зв'язки між поняттями та лексемами, що їх передають; 3) побудувати схему взаємодії між основними поняттями успішності всередині лексико-семантичного поля та між лексико-семантичними полями; 4) відтворити логічні зв'язки між різними предметними галузями стосовно поняття «успішна жінка»; 5) створити понятійну модель концепту **успішна жінка**, змодельовану з образів, ситуацій, психологічних станів тощо.

Визначаючи текст за О. Селівановою як структурно-семантичний комплекс вербальних знаків,

об'єднаних на підставі семантико-комунікативних зв'язків (цілісна знакова форма організації мовлення) [Селиванова : 28] і протиставляючи його дискурсу як тексту в ситуації, вважаємо, що, представлення лінгвоментальної моделі образів успішних жінок має враховувати семіотичний аспект, що є складником семантики тексту, психолінгвістичний аспект, базований на онтологічному рівні інтерпретації та власне когнітивний, покладений в основу концептуального аналізу.

Застосування когнітивного підходу до тексту дозволяє поглибити семантичний аналіз. На думку Н. Кондратенко, говорячи про семантику, потрібно розмежувати два поняття, що є основними складниками семантичного боку тексту – зміст і значення: зміст є ширшим і загальнішим поняттям, що характеризує цілісний текст, тоді як значення – компонент змісту [Кондратенко : 40].

Говорячи про семантику тексту, таким чином, маємо на увазі зміст, проте і ця категорія потребує певних уточнень. М. Нікітін зазначає, що розмежування значення і змісту різняться в логіці та лінгвістиці: логічна наука пов'язує значення з екстенсіоналом знака, а зміст – з інтенсіоналом; мовознавство і психологія інтерпретує значення як спільний компонент семантики для всіх носіїв мови, як соціально закріплену категорію мови, зміст як

індивідуально-особистісне варіювання семантики вербального знака [Никитин : 38–39].

Отже, застосовуючи терміни «змісту» і «значення» ми тлумачимо їх саме так як мовознавство та психологія: «значення» відповідає *денотату* в лінгвістиці, а *екстенсіоналу* в логіці та актуалізується в змісті, що відповідає *конотату* в лінгвістиці, а *інтенсіоналу* в логіці.

Пропонована модель образу «успішна жінка» має таку структуру: жіночий образ ґрунтований на певному психотипі, складники лінгвокультурної моделі, що є певною первинною структурою, матрицею цієї моделі; рівні аналізу – *семантичний*, що передбачає урахування семіотичного аспекту з відповідними складниками, *онтологічний*, що передбачає урахування психолінгвістичного аспекту з відповідними складниками та *концептуальний*, що передбачає урахування власне когнітивного аспекту з відповідними складниками. Представимо власну психоментальну модель інтерпретації образів успішної жінки з урахуванням усіх вищезазначених аспектів (табл. 1).

Незважаючи на нечисельний набір професійних моделей серед жіночих портретів в українськомовній художній прозі кінця ХХ – початку ХХІ ст. колекція психологічних сутностей серед останніх є багатою та представлена жіночими образами, несхожими між

Таблиця 1

Психоментальна модель інтерпретації образу «успішна жінка» на матеріалі українськомовної прози кінця ХХ – початку ХХІ ст.

Жіночі образи								
Портрети / психотипи	бізнес-леді	коханка	активістка	аферистка	модель	журналістка	мати	...
Складники лінгвокультурної моделі								
матриця/первинна структура	вербальна (риторична) діяльність автора		індивідуальна особистість жінки			ментальне усвідомлення оточуючими		
рівні аналізу	семантичний		онтологічний			концептуальний		
аспекти	семіотичний		психолінгвістичний			когнітивний		
складники	↓ денотат (екстенсіал) → конотат (інтенсіонал) = фрагмент дійсності ↓ зміст → значення → текст = мисленневий образ дійсності		↓ – причинно-наслідкові зв'язки – схема взаємодії всередині ЛСП – логічні зв'язки – урахування міжпредметних галузей – понятійна модель образ – психологічний стан – антропоцентрична орієнтація на мовну особистість (адресант <=> адресат)			– культурні моделі – суспільне схвалення – ставлення до себе – результативність – екстралінгвістичні ознаки з орієнтацією на мову		

собою і, навіть, які є суцільними протилежностями: бізнес-леді, дрібна торгівка, секретарка, художниця, журналістка, ворожка, студентка та ін. Жінка, що захоплена певною діяльністю має змогу передати через комунікативну ситуацію діяльності свій характер, своє ставлення до власної справи, реалізуючись при цьому через інших дійових осіб.

Оповідь про ту чи іншу жінку в сучасній українській прозі містить як правило висвітлення таких тем стосовно її професійної діяльності як «кар'єра», «шлях до успіху», «високе становище в суспільстві», «стосунки з чоловіком або мужчиною, батьками, друзями та дітьми», «наявність грошей», «здатність фінансового самозабезпечення». Класифікація виділених тем та образів за частотністю та масштабу висвітлення на сторінках художньої прози дозволила виділити наступні вихідні семи: кар'єра, самовідчуття в контексті життя, стосунки з чоловіком, відповідальність за свою родину, жіночність. Проаналізований матеріал дозволяє виокремити субконцепти концепта «успішна жінка» всередині лексико-семантичних полів та їх тематичних рядів. Розглянемо, як розкриваються ці центральні семи досліджуваного концепту в окремих жіночих образах, що трапляються в межах лексико-семантичного поля **професія**.

Жінка успішна в професії – це віяло окремих дрібних сутностей, що дуже схожі з амплуа в класичному театрі. І це не випадково, оскільки в професії жінка грає певну роль у сценічному сенсі і, відтак, буденна особистісна якість, що висловлюється у формі прикметника, починає передавати «спосіб дії». Уявлення про кар'єру позиціонується в художній літературі як невід'ємна ознака успішності, її обов'язковий супутник. Досліджуваний матеріал дозволяє говорити про кар'єру як про вагому характеристику успішності сучасної жінки. При цьому вид кар'єри неважливий, головне – суспільна зайнятість жінки, її потреба суспільству.

Для ілюстрації лінгвоментальної моделі образу жінки, що має успіх у професії, представимо кілька жіночих образів, але зазначимо при цьому, що палітра цих образів є набагато більш розгалуженою.

«Бізнес-леді». На думку Ю. Любавської, можна говорити, що на сучасному етапі в укра-

їнській мовній картині світу відбулося (і продовжує відбуватися) формування концепту «жінка, яка займається бізнесом». Авторка зазначає, що, на відміну від радянського дискурсу, в структурі цього концепту виокремлюються два субконцепти, які умовно можна назвати «бізнес-леді» та «роздрібна торгівка» Любавська : 131].

Значимо, що у цьому разі прикметники *стримана, респектабельна, відома, стрімка* характеризують не те, «що», а те, «як» вона це робить, а слова *чарівна, вишукана, вродлива, красива, доглянута, гарна, гарно вбрана*, які більше стосуються лексико-семантичного поля **індивідуальність особистості**, утворюють зони перетину та набувають іншого значення, наприклад: *Знайомі їй порадили звернутися до Андріани – відомого у місті ландшафтного дизайнера, запевнивши, що попри молодий вік ця дівчина володіє сучасними розробками. Андріана, вишукана, красива, доглянута й гарно вбрана чорнявка з довгим волоссям, радо зустріла Мирославу* [Талан : 131].

У цьому разі субконцепт «бізнес-леді» пов'язаний із концептами **успіх, кар'єра**. Такий образ широко представлений у сучасній українській прозі. У контекстах лексичні засоби на позначення жінки, яка займається бізнесом, сполучуються з такими прикметниками, як *респектабельна, доглянута, стримана, зосереджена, успішна, вольова*, наприклад: *Вона – тридцятидвохлітня респектабельна жінка, в якій на плечах процвітаюча будівельна фірма і якій ніколи не вистачає часу для особистого життя, і яка взагалі не пам'ятає, коли востаннє собі дозволяла таку нерозважну вільність. <...> Ніколи за всі роки блискучої кар'єри вона не дозволяла собі скористатись службовим становищем з особистою метою. <...> Вона – як завжди, підтягнута, стримана, зосереджена, але бісики в очах прозраджували її. І Він – щойно спечений молодий працівник перспективної фірми, права рука чарівного шефа* [Андрусів : 43].

Авторський текст характеризується наявністю дієслів, що пришвидшують дію, надають їй якомога більше динаміки, змальовуючи темп в якому існує героїня, наприклад: *якій ніколи не вистачає часу, яка взагалі не пам'ятає, коли востаннє собі дозволяла, не дозволяла собі скористатись*

службовим становищем з особистою метою. Як бачимо в тексті наявні дієслова зворотньої дії, що підкреслюють самостійність героїні відносно самої себе (*собі дозволяла, не дозволяла собі*). Цей опис динамічний, невимушений та разом з тим естетичний, по жіночому грайливий, наприклад: *бісики в очах прораджували її*.

Метафоричність висловів має на меті підкреслити контраст, що утворюється завдяки протизв'язі молодого віку та вантажем відповідальності, що її обтяжує, наприклад: *вона – тридцятичотирирічна респектабельна жінка, в якій на плечах процвітаюча будівельна фірма, зважаючи на те, що й використовується лексика має стосунок радше до чоловіка ніж до жінки (тримати на своїх плечах)*.

У наступному прикладі образ жінки успішної в кар'єрі змальовується через чоловіка, що знаходиться поряд:

Вони разом дочитували Сартра, слухали Стінга і Він жодного разу її не спитав, чому Вона, вродлива і успішна, досі залишилась самотньою. <...> До їхньої зустрічі Надя абсолютно чітко бачила перед собою майбутнє – стрімка кар'єра, цілковита присвята себе роботі, адже місця будь-яким почуттям до чоловіків, здавалось, у серці вже нема і бути не може [Андрусів : 45].

Портрет героїні розкривається через психологічну межу «до-після». Усі професійні прагнення жінки усвідомлюються через її стосунки з чоловіком, через її інстинктивне розуміння власної жіночої ідентичності як істоти, яка реалізовуючи свої ймовірні професійні успіхи, є дієвою, активною, впевненою, такою що її не примусити відмовитись від себе «діячки», наприклад: *чітко бачила перед собою майбутнє – стрімка кар'єра, цілковита присвята себе роботі*.

«Дрібна торгівка». Реалізація жінки у дрібному бізнесі часто супроводжується психологічною перевагою над чоловіком, що передається через змалювання критичного ставлення одне до одного. Прозорою тут видається і авторська позиція, що проглядається в іронічній манері змалювання їхніх стосунків. Сама ж комунікативна ситуація постає як контраст між буденністю життя з боку жінки і мріями про життя з боку чоловіка. Вони ніби міняються місцями.

Михайло в той рік почав писати, і нічого більше для нього не існувало. А Діана почала працювати з поставками. Якимось чином

всунулася до тої структури, де законно гребууть незаконні гроші. Згодом купила квартиру неподалік Андріївської церкви і будиночок за містом <...>. Мабуть, саме тому Діана ніколи не обминала найменшої можливості десь урвати копійчину. Пильно стежила за літературними успіхами Михайла Семиока, вимагаючи грошей на сина з усіх його доходів. Навіть з гонорарів у журналі БЕРЕЗІЛЬ. <...> Ексдружина на світліні млосно підвела очі, дивиться в стелю і ледь посміхається. Всі, хто заходить до них, одразу звертають увагу: ой, яка жінка! [Кононенко : 30–31].

Авторський текст містить ознаки суспільного схвалення героїні, наприклад: *Всі, хто заходить до них, одразу звертають увагу: ой, яка жінка!* Ставши «дрібною торгівкою», жінка «тримає поводи» по кільком напрямкам – власний бізнес (*почала працювати з поставками, не обминала найменшої можливості десь урвати копійчину*), стежить за «успіхами» колишнього чоловіка, що перебуває у творчих літературних пошуках (*вимагаючи грошей на сина з усіх його доходів. Навіть з гонорарів у журналі БЕРЕЗІЛЬ*) та дбає про матеріальне забезпечення родини (*згодом купила квартиру неподалік Андріївської церкви і будиночок за містом*). Як бачимо, тематичний ряд «матеріальне забезпечення» лексико-семантичного поля **професія** перетинається з лексико-семантичним полем **родинні стосунки**.

«Жіночі професії» (перекладачка, бібліотекарка, секретарка, активістка, зоозахисниця, нетворкінгша, журналістка).

Бібліотекарка. Традиційною жіночою професією вважається бібліотекарка. Ця професія є ніби назавжди «закріпленою» за жінками, є синонімом жіночності, вишуканості, приналежності до світу розумного, світлого та доброго, наприклад:

А Тетяна, здобувши нарешті можливість нормально одягнутися й не приховувати своїх статків, навпаки являла собою зразок стриманої, стильної жінки, яка чудово знає собі ціну [Овсяннікова : 257].

У наведеному уривку, бібліотекарка не скромна жінка, що має нарешті *можливість нормально одягнутися, а й не приховувати своїх статків*, вона має соціальну прогресію, а саме є зразком стриманої, стильної жінки,

яка чудово знає собі ціну. Цей авторський опис має стосунок скоріше до зображення зовнішності героїні ніж до її професійної діяльності, однак, видається, що це свідомо авторська позиція – показати красу жінки крізь її жіночу професію. В наступному уривку, героїня характеризується словами «благополучна», «розкішна жінка», «від якої точиться дух заможності і безпроблемного існування»: *Після цих слів Неля Павлівна прискіпливіше обдивилася свою співрозмовницю, помітивши нарешті, що має справу з цілком благополучною людиною, навіть більше того – з розкішною жінкою, від якої точиться дух заможності й безпроблемного існування. Вона беззвiтно потягла носом, вдихаючи приємні пахощі Тетяниних парфумів, після чого насупилася, аби не показати замішання, яким перейнялася [Овсяннікова : 257].* Зазначимо, що цей опис надається через слова іншої жінки-споглядачки чужого успіху.

Журналістка. Журналістика одна із так званих професій унісекс. Журналістка це подекуди критик, подекуди письменник, подекуди політик, що сприймає дійсність і саму себе крізь призму критики та самоіронії. Вона має бути сміливою, зухвалою, обов'язково успішною і безстрашною, наприклад:

– *Вибач, що перебуваю, – а ти взагалі малою з хлопчиками більше бавилась чи все-таки з дівчатками? Бо є версія, що соціально успішні жінки – то завжди продукт, що називається, чоловічого виховання, ті, кого школено на хлоп'ячий лад... [Забужко : 34].*

Сприйняття жінки як «продукту» з вуст героїні – це професійний погляд з боку, що передає самоіронію, самокритику, свідчить про професійний підхід до самої себе. Нежіночий погляд на жіночу професію. «Соціальна успішність жінки» розкривається через соціальну затребуваність, що, на думку героїні, є більш притаманною жінкам, які чинять на чоловічий лад, наприклад: *ті, кого школено на хлоп'ячий лад.* У наведеному прикладі яскраво проявляється зміна ролі жінки, що її зазнало українське суспільство на межі досліджуваного періоду.

Висновки. Лінгвоментальна інтерпретація образів успішних жінок в українськомовній художній прозі кінця XX – початку XXI ст. перебуває на межі міждисциплінарного підходу, в якому авторська вербалізація актуалізується в контексті культурного, соціального та історичного розвитку українського народу на межі століть. Лінгвоментальний складник, актуалізується в особливостях вербалізації певної ситуації, створюваної жінкою, а не фрагменту буття, в якому вона бере участь або у відчутті, що вона (жінка) здатна викликати.

У межах тематичного ряду «професія», наявний субконцепт «ділова жінка», що складається з кількох образів: «бізнес-леді», «дрібна торгівка», збірного образу «жіночі професії», що має кілька складників образу (перекладачка, бібліотекарка, секретарка, активістка, зоозахисниця, нетворкінгша, журналістка, начальниця, науковця, творча особистість). Усі вони є частиною макроконцепту **успішна жінка**. Така психологічна дискретність має декілька переваг для створення образу успішної жінки у межах лексико-семантичного поля **професія** на онтологічному рівні. По-перше, вона є звичною, оскільки походить із актуальної суспільної культури українців, по-друге, вона зрозуміла, оскільки дискретне і динамічне є рухомим, на відміну від зв'язаного архетипного та символічного, як у лексико-семантичному полі **родинні стосунки**, а по-третє – дає змогу справжньої комбінаторики характерологічних одиниць і слугує технічною основою для створення усередненої моделі української жінки досліджуваного періоду, що називають «сучасною особистістю». Особистість тут не складна, а багатоскладна, успішна жінка в професії – це кількісне поняття. Психологічною особливістю такої жінки є те, що вона є узагальненою сутністю кількох характеристик, жінка, яка може бути усім і одразу. У суто аналітичному плані цей жіночий тип являє собою узагальненість накопичення, а не синтезу випадкових одночасностей. Жінка від природи гарна, кохана або щаслива в шлюбі не задовольняється цією даністю, вона – діячка, носій набутих професійних якостей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кондратенко Н. В. Організація семантичного поля тексту: текстовий та інтерпретаційний зміст : зб. наук. праць. Одеса : Докса, 2004. Вип. 6 : Мова, текст, культура. С. 40–49.
2. Кукуленко-Лук'янець І. В. Психологічний образ жінки в українській літературі. *Проблеми сучасної психології* : зб. наук. праць КПНУ імені Івана Огієнка, Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України. 2010. Вип. 8. С. 546–554.

3. Любавська Ю. С. Концепт жінка, яка займається бізнесом, в українській мовній картині світу. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. 2017. №30. Т.2. С. 130–133.
4. Никитин М. В. Основы лингвистической теории значения. Москва: Высшая школа, 1988. 168 с.
5. Селиванова Е. А. Основы лингвистической теории текста и коммуникации. Киев: ЦУЛ «Фитосоцицентр», 2002. 336 с.
6. Сніжко А. М. Концепт *успішна людина* в українській і англійській мовах. *Компаративні дослідження слов'янських мов і літератур. Пам'яті академіка Леоніда Булаховського*. 2009. Вип. 10. С. 178–183.
7. Сукаленко Т. М. Метафоричне вираження концепту ЖІНКА в українській мові: автореф. дис. ... канд. філол. наук 10.02.01. Київ, 2009. 20 с.
8. Федіна О. В. Фразеосемантичне поле концепту ЛЮДИНА в російській мові: функційно-прагматичний аспект. Автореф. ... канд. філол. наук 10.02.02. Дніпро, 2020. 26 с.

ДЖЕРЕЛА

1. Андрусів В. Фізіологія жіночої депресії. Літрес, 2014. 157 с.
2. Забужко О. Музей покинутих секретів. Київ : Факт, 2009. 829 с.
3. Кононенко Є. Кат. Новели. Львів: Видавництво Анети Антоненко, 2014. 124 с.
4. Овсянникова Л. Аферистка. Дніпропетровськ, 2008. 273 с.
5. Талан С. Замкнене коло. Харків: Клуб сімейного дозвілля. 2012. 320 с.

REFERENCES

1. Kondratenko, N. V. (2004). Orhanizatsiia semantychnoho polia tekstu: tekstovyi ta interpretatsiinyi zmist [Organization of semantic field of the text: textual and interpretative content] : zb. nauk. prats. Odesa : Doksa. Vyp. 6 : Mova, tekst, kultura, 40–49. [in Ukrainian].
2. Kukulenko-Lukianets, I. V. (2010). Psykholohichniy obraz zhinky v ukrainskii literaturi [Psychological portrait of a woman in the Ukrainian literature]. *Problemy suchasnoi psykholohii* : zb. nauk. prats KPNU imeni Ivana Ohienka, Instytutu psykholohii im. H. S. Kostiuca APN Ukrainy. Vyp. 8. 546–554. [in Ukrainian].
3. Liubavska, Yu. S. (2017). Kontsept zhinka, yaka zaimaietsia biznesom, v ukrainskii movnii kartyni svitu [The concept of the businesswoman in the Ukrainian-language worldview]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Ser. : Filolohiia*. № 30. T. 2. 130–133. [in Ukrainian].
4. Nikitin, M. V. (1988). Osnovy lingvisticheskoy teorii znacheniya [Basics of the linguistic theory of meaning]. Moskva : Vysshaya shkola. [in Russian].
5. Selivanova, E. A. (2002). Osnovy lingvisticheskoy teorii teksta i kommunikacii [Basics of the linguistic theory of text and communication]. Kiev : CUL «Fitosociocentr». [in Russian].
6. Snizhko, A. M. (2009). Kontsept uspishna liudyna v ukrainskii i anhliiskii movakh [Concept “successful woman” in the Ukrainian and English languages]. *Komparatyvni doslidzhennia slovianskykh mov i literatur. Pamiati akademika Leonida Bulakhovskoho*. Vyp. 10. 178–183. [in Ukrainian].
7. Sukalenko, T. M. (2009). Metaforychne vyrazhennia kontseptu ZHINKA v ukrainskii movi [Metaphoric representation of the concept WOMAN in the Ukrainian language] : avtoref. dys. ... kand. filol. nauk 10.02.01. Kyiv. [in Ukrainian].
8. Fedina, O. V. (2020). Frazеosemantychnе pole kontseptu LIUDYNA v rosiiskii movi [Phraseosemantic field of the concept HUMAN in the Russian language]: funktsiino-prahmatychnyi aspekt : avtoref. ... kand. filol. nauk 10.02.02. Dnipro. [in Ukrainian].

SOURCES

1. Andrusiv, V. (2014). Fiziolohiia zhinochoi depresii [Physiology of the female depression]. Litres. [in Ukrainian].
 2. Zabuzhko, O. (2009). Muzei pokynutykh sekretiv [The museum of the abandoned secrets]. Kyiv: Fakt. [in Ukrainian].
 3. Kononenko, Ye. (2014). Kat. Novely. Lviv: Vydavnytstvo Anety Antonenko [Executor. Novelettes]. [in Ukrainian].
 4. Ovsianynkova, L. (2008). Aferystka [Adventuress]. Dnipropetrovsk. [in Ukrainian].
 5. Talan, S. (2012). Zamknene kolo [Coterie]. Kharkiv: Klub simeinoho dozvillia. [in Ukrainian].
-

ZH. A. TERNOVA

*Head of Laboratory «Country Studies»,
Oles Honchar Dnipro National University, Dnipro, Ukraine
E-mail: 0811janna@gmail.com
<http://orcid.org/0000-0002-7342-4555>*

**LINGUOMENTAL INTERPRETATION OF THE FEMALE IMAGE
«SUCCESSFUL WOMAN» ON THE BASIS OF THE LEXICO-SEMANTIC FIELD
«PROFESSION» IN UKRAINIAN PROSE
OF THE END OF THE XX – BEGINNING OF THE XXI CENTURIES**

Purpose of the article is to recreate the linguomental model of the female character of a successful woman on the basis of the lexico-semantic field «profession» in the fiction of the end of the XXth – the beginning of the XXIst centuries. The following conclusions have been drawn on the basis of the given research.

Linguomental interpretation of the images of successful women in the Ukrainian-language fiction of the end of the XXth – the beginning of the XXIst centuries is on the verge of interdisciplinary approach within the framework of which the author's verbalization is actualized in the context of cultural, social and historical development of the Ukrainian people on the boundary of centuries. Linguomental constituent, is actualized in the peculiarities of verbalization of a certain situation created by a woman, but not the fragment of existence she participates in or in the feeling, that she (woman) is able to arouse. Within the framework of theme line «profession», the subconcept «business woman» is found, which consists of a few images: «business-lady», «vender», collective image «female professions», that has several constituents of character (translator, librarian, secretary, activist, animal rights activist, networker, journalist, boss, scientist, creative personality). All of them are parts of the macroconcept «successful woman». Such psychological discreteness has a few advantages for the image of successful woman creation within the framework of the lexico-semantic field «profession» at ontological level. Firstly, it is habitual, as is rooted in the actual public culture of Ukrainians, secondly, it is clear, as the discrete and dynamic is moving, and thirdly – forms ground for the real combinatorics of characteristic units and serves as the technical basis for creation of an average model of the Ukrainian woman of the period under investigation, known as «modern personality». The psychological feature of such woman is that she is generalized. The psychological peculiarity of such a woman is that she is an average representation of a number of personalities, she is the woman who can be everything at the same time. In terms of analytics, this female type is a generalized accumulation but not a synthesis of casual synchronisms.

Key words: successful woman, linguomental model, lexico-semantic field, profession, concept, subconcept, macroconcept.